

Folkehelseoversikt

Modalen kommune

2021

INNLEIING

Modalen kommune sitt folkehelsearbeid tek sikte på å sikre ei god utvikling for innbyggjarane. Det inneber m.a. å kartlegge helsetilstanden på *folkenivå* slik at me kan finne fram til både positive og negative faktorar som kan virke inn. Å finne desse faktorane tyder at me vil kunne vite kvar me skal ta fatt når me skal planlegge for ei god samfunnsutvikling. Folkehelsearbeidet skal fremme innbyggjarane si helse, trivsel, gode sosiale og miljøaktige forhold, samt bidra til å førebyggje psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning.

Folkehelsemåla i Noreg er i kortform «fleire leveår, betre leveår, og jamnare kår». Me søker å identifisere både ressursar og utfordringar i kommunen vår. Slik vurderer me konsekvensar og årsaksforhold som spelar inn på folkehelsa. Neste steg er at me kan føreslå retning for arbeidet vidare innanfor dei ulike områda som er omtala i oversikten.

Modalen er ein liten kommune med få innbyggjarar. Det er lite statistikk tilgjengeleg, noko som pregar datagrunnlaget. I tillegg har me søkt å avgrense og gjere utval. Meir kunne ha vore inkludert, men det du finn i oversikten vurderer me å vere aktuelle område å synleggjere i denne omgang.

Det overordna målet med oversiktsarbeidet er å sikre at me har relevant informasjon på ulike samfunnsområde, slik at me kan navigere i ei retning som sikrar innbyggjarane ei god helse i eit godt liv.

FØREMÅL MED OVERSIKTSARBEIDET

1. Det skal vere eit grunnlag for slutningar i det daglege folkehelsearbeidet. Dette vil omhandle å gå grundigare inn i områda som peiker seg ut som særleg utfordrande eller positive i oversikten.

2. Det skal danne grunnlag for slutningar i samheng med langsiktig planlegging av folkehelsearbeidet, knytt opp mot øvrige planleggingsområde.

Folkehelseoversikten skal omfatte opplysningar og vurderingar av: *folkesamansetnad, oppvekst- og levekårsforhold, fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø, skader og ulukker, helserelatert åtferd og helsetilstand.*

Arbeidet er forankra i Lov om folkehelsearbeid (2012). Oversikten følg opp Kommuneplan for Modalen kommune 2015 – 2026 (2015).

KORLEIS HAR ME GÅTT FRAM?

Arbeidet med folkehelseoversikten starta opp hausten 2016. Dei ulike kommunale leiarane fekk ansvar for å innhente informasjon og gjere vurderingar knytt til dei ulike områda oversikten skal ta føre seg. Slik sikra me brei deltaking med forankring i heile leiargruppa.

Me har henta inn opplysningar frå nasjonalt nivå, samt på fylkes- og kommunenivå. Data er henta gjennom ulike offentlege databasar og lokale undersøkingar.

Planen blei sendt til einingsleiarane november 2020 for innspel til revidering av planen.

Revidering av folkehelseoversikten tar utgangspunkt i oppdatert Folkehelseprofil for Modalen 2020, Risikoindeks for folkehelse 2019 Vestland og oppdaterte tal frå SSB.

Det vil nok vere mange samfunnsaktørar med relevant kunnskap som ikkje er tekne med i denne omgang. Me trur *det* vil kunne vere eit viktig satsingsområde for utvikling av oversiktsarbeidet framover. Prosessen er i gang.

VURDERING OG EVALUERING

Kommunen skal ha eit løypande oversiktsarbeid i tillegg til at det skal utarbeidast ny (revidert) folkehelseoversikt kvart 4. år. Det løypande oversiktsarbeidet skjer ved at me hentar inn informasjon og tilbakemeldingar frå dei ulike einingane, og på det tidspunktet gjer ei vurdering av evt. endringar eller tilpassingar.

INNHALD SIDE

FOLKESAMANSETNADEN I MODALEN	5
Folketal	5
Kven er innbyggjarane våre?	6
Alderssamansetjing	6
Utdanningsnivå	7
Kor mange bur i Modalen no – og i framtida?	7
Flytting, innvandring	8
Kvar bur folk?	9
Familiar	9
Arbeidsliv	9
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	11
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	11
<i>Aktuelle område for utvikling</i>	11
OPPVEKST OG LEVEKÅR	12
Barnehage	12
Kosthald	13
Fysisk aktivitet	13
Mobbing	14
Overgang barnehage – skule	14
Integrering	14
Skule	15
Fysisk miljø	15
Sosialt miljø – mobbing	15
Inkludering	16
Læring	17
Skulevegen	18
SFO	18
Foreldre	18
Elevar ut i verda	19
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	19
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	19
<i>Område for utvikling</i>	20
FYSISK, BIOLOGISK, KJEMISK OG SOSIALT MILJØ	21
Gang- og sykkelveg	21
Grønt-/friluftsområde og Bryggjeslottet	21
Andre møtestadar	22
Drikkevasskvalitet	23
Sosialt miljø oppvekst	23
Frivillig sektor	23
Integrering	23
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	24
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	24

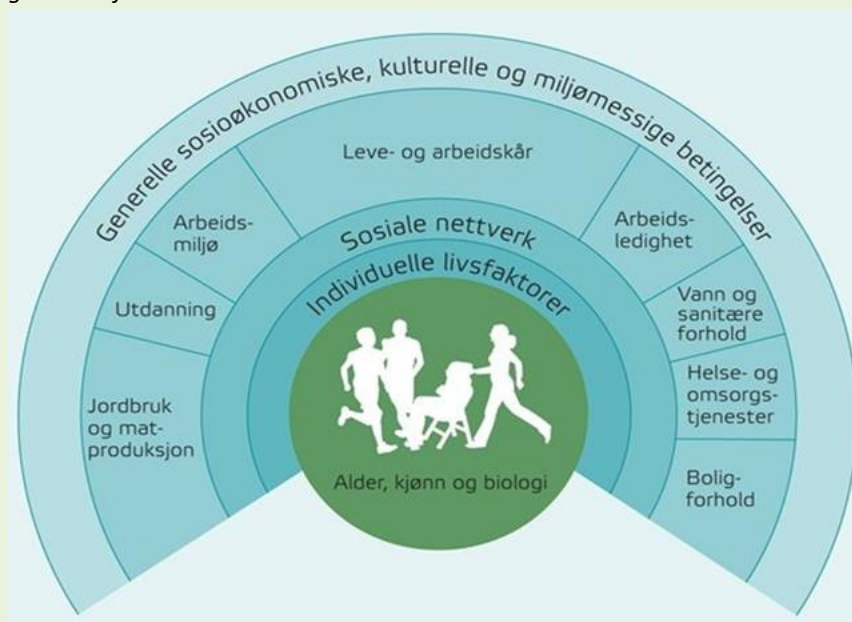
<i>Aktuelle område for utvikling</i>	24
SKADER OG ULUKKER	25
Skader og ulykker	25
Tiltak for å førebyggje skader og ulukker	25
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	26
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	26
<i>Aktuelle område for utvikling</i>	26
HELSERELATERT ÅTFERD	27
Fysisk aktivitet og kosthald	27
Røyking og snus	28
Alkohol	28
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	29
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	29
<i>Aktuelle område for utvikling</i>	29
HELSETILSTAND	30
Levealder og utdanning	30
Psykiske symptom og lidingar	30
Muskel- og skjelettlidingar	30
Type 2-diabetes	31
Antibiotika	31
<i>Ressursar i det vidare arbeidet</i>	31
<i>Utfordringar i det vidare arbeidet</i>	31
<i>Aktuelle område for utvikling</i>	32

FOLKESAMANSETNADEN I MODALEN

Det er viktig å kunne vite noko om kven innbyggjarane våre er for å kunne seie noko om kva helseutfordringar me har i dag, og kva som sannsynlegvis kjem til å koma i åra framover. Data/nøkkeltal om folkesamansetnaden vert m.a. nytta som bakgrunn for dei andre opplysningane i oversikten. Folkehelseoversikten skal hjelpe til å forstå situasjonen i vår kommune. Me vil kunne nytte nøkkeltala som informasjon om moglegheiter for å setje inn førebyggjande og helsefremmande tiltak.

Oversikt nivå for folkehelsearbeid: individuelle til generelle forhold..

Figuren over syner oss ulike faktorar som spelar inn på kva folkehelseutfordringar me kan bli utsette for. Faktorar finn ein i ulike lag utover i halvsirkelen. Dersom det er fleire negative faktorar og lag, vert desse lagt saman og belastninga kan bli stor på den einskilde.

Folkehelseoversikten skal hjelpe oss i arbeidet med å lokalisere slike faktorar og lag slik at me veit kva me kan førebyggje og setje inn tiltak for å redusere.

FOLKETAL

Kvart år vert det utarbeidd eit folkehelsestatistikk for dei ulike kommunane. Tala for Modalen kommune syner eit folketal pr. 31.12.19 på 388 personar, medan 2.kvartal 2020 syner eit folketal på 391 personar, noko som er ein vekst på 3 person i 2.kvartal.

Dette er ei positiv utvikling sett i samanheng med at kommunen er liten og ligg noko aleine inst i ein fjord. Me kan vente oss at årlege variasjonar basert på at få innbyggjarar fort gjev store utslag.

Når ein kommune opplever vekst i folketallet fører det til at ein kan oppretthalde og styrke dei ulike tilboda til innbyggjarane. Dette forutset at veksten kjem på dei rette stadane/aldersgruppene. I motsett fall vil me kunne oppleve reduksjon i

tilbod, fråflytting og mindre satsing på område som spelar inn på ei god folkehelse.

Tala i *Kommuneprofilen.no* syner at valdeltakinga i Modalen er på 74,8 %. På fylkesnivå er ho 68 % medan landssnittet er 64,8 %. Dette er ein nedgang på 6,2 % frå 2015.

Årsak til den gode deltakinga i Modalen kan vere at det er eit engasjement for lokal samfunnsutvikling. At den demokratiske deltakinga i høg grad er

aktivert, er ei kopling til opplevinga av at ein kan utøve både medverknad og påverknad.

I eit folkehelseperspektiv er dette eit viktig område. Det er i samfunnsdeltakinga den einskilde, i samarbeid med øvrige innbyggjarar, kan sikre ei god utvikling for alle. Det er her ein finn fram til kva som skal gjelde for at alle skal kunne leve gode liv saman. Korte vegar mellom innbyggjarar, politikarar og administrasjon er viktige forutsetnader for den høge valdeltakinga.

KVEN ER INNBYGGJARANE VÅRE?

Svaret på det spørsmålet er mangfoldig. Alder, kjønn, etnisitet, bu mønster m.m. teiknar eit nyansert bilete av Modalen. Me treng fleire innfallsvinklar for å forstå kven innbyggjarane våre er.

Me vil til dømes gjerne vite noko om snittalderen er høg eller låg, om det er mange einslege forsørgjarar, eller kva utdanningsnivå innbyggjarane har. Desse spørsmåla, og fleire til, er med å avgjere kva som skal vere prioriterte tenestebehov i kommunen.

ALDERSSAMANSETJING

Figuren under syner ei samanlikning mellom Modalen og Vestland fylke. I aldersgruppa 25 – 44 år er det nesten 5 % færre personar å finne i Modalen. Dette er den aldersgruppa som i fyrste rekke vil vere aktuelle for å etablere seg med familie. I eit vekstperspektiv ville det vore ynskjeleg om denne delen hadde vore høgare. Samstundes ser me at det er fleire barn (0 – 17 år) enn i fylket forøvrig. Det er eit godt teikn som er med å bidra til at folketalet vert oppretthalde.

Prosentvis fordeling av aldersgrupper i Modalen og Vestland fylke 2020 (kjelde: fhi.no).

Aldersgruppe	Modalen	Vestland
0 - 17 år	24,7	21,4
15 - 24 år	14,4	13
25 - 44 år	22,2	26,8
45 - 64 år	26,3	24,9
65 +	12,4	13,9

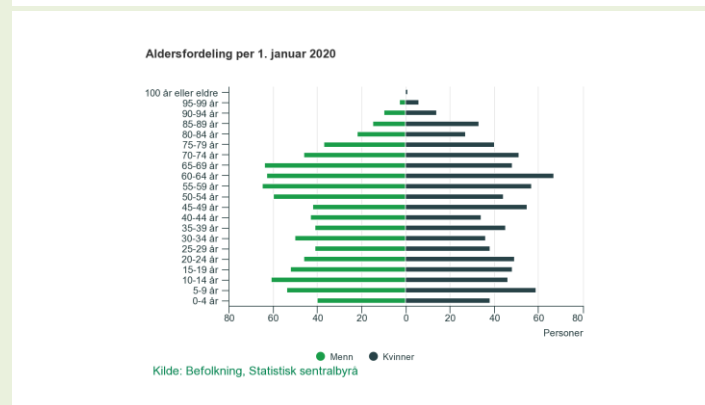
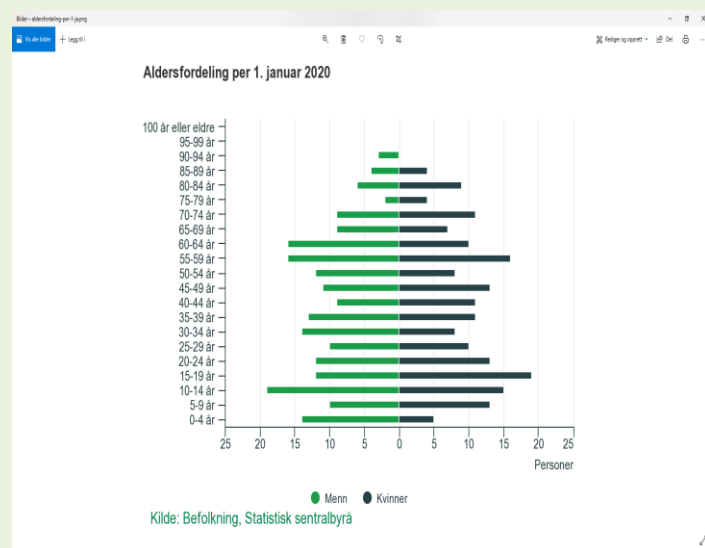
Årsak til skilnaden i gruppa 25 – 44 år kan i hovudsak knytast til at ungdom må flytte vekk frå Modalen for å gå på vidaregåande skule og høgare utdanning. Då er det naturleg at ein i etterkant òg vil søkje seg jobb der desse finns. Modalen har mange verksemder pr. innbyggjarar, iflg. *Risikoindeks for folkehelse 2019 Vestland*. At kommunen har mange verksemder, gjer at Modalen skårar godt i undersøkinga om risikoindeks for folkehelse, men samstundes veit me at det er mange eineføretak, som ikkje gjer arbeidsplassar til fleire.

Det kan føre til at kommunen ikkje vil vere attraktiv nok for familiar å etablere seg i. I eit folkehelseperspektiv er det ynskjeleg at nemnte

aldersgruppe kunne utgjere ein større del slik at det i større grad også kunne styrke det daglege aktivitetilivet, auka kommunen sine skatteinntekter og aktualiserte/stimulerte til etablering av nye næringar/arbeidsplassar i kommunen.

I folkepyramiden under kan ein sjå ei meir detaljert aldersfordeling for Modalen kommune. Her finn ein igjen at det er noko skrint på midten i forhold til pyramide nummer 2, som syner Masfjorden kommune.

Folkepyramide Modalen(nr. 1) og Masfjorden (nr.2) pr. 01.01.20 (kjelde: ssb.no)

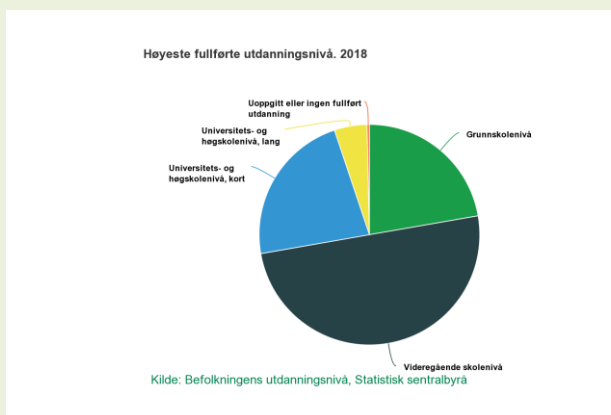

Pr 2.kvartal 2020 er det busett 391 personar i Modalen kommune.

UTDANNINGSNIVÅ

I figuren under kan ein lese kva utdanningsnivå som gjeld. Samanlikna med naboen vår Masfjorden har Modalen ein høgare prosentvis del innbyggjarar med vidaregåande som høgaste utdanningsnivå for innbyggjarar over 16 år.

Modalen kommune 2018– oversikt høgste fullførte utdanningsnivå for innbyggjarar 16 år og over (kjelde: ssb.no)

Masfjorden kommune 2018 – oversikt høgste fullførte utdanningsnivå for innbyggjarar 16 år og over (kjelde ssb.no)

Når det gjeld den vaksne delen av innbyggjarane (30 – 39 år), med grunnskule som høgaste fullførte utdanningsnivå, vil dette vere ein indikator som kan peike på folkehelseutfordringar. Låg utdanning aukar risikoen for uføretrygd. I *Risikoindeks for folkehelse 2019 – Vestland* kjem Modalen ikkje så godt ut med 21,3 % i 2017. Masfjorden har berre 14,9 %, medan Fedje har 24 % og Vaksdal har 25 % av denne gruppa med grunnskule som høgaste utdanningsnivå.

(kjelde *Risikoindeks for folkehelse 2019 Vestland*)

Årsaka til at unge mo dølingar reiser ut for å skaffe seg utdanning på vidaregåande- og høgskulenivå

kan knytast til at det er få/ingen alternativ i kommunen. Det er avgrensa jobbmoglegheiter dersom ein ikkje tek utdanning og Modalen har ikkje tilbod om utdanning utover ungdomsskule. Samstundes har Modalen kommune over mange år gjeve nesten kr. 30 000,- i årleg stipend til alle som flyttar heime frå for å ta vidaregåande utdanning. Oppretting av skuleskyss til Knarvik har ført til at fleire kan bu heime lengre før dei evt. flyttar ut for å gå på vidaregåande. Dette er ei stor og viktig gruppe både når det gjeld deltaking i arbeidsliv, kulturliv, familieetablering m.m., og ein må såleis vurdere å rekruttere nye innbyggjarar som kan demme opp.

KOR MANGE BUR I MODALEN NO – OG I FRAMTIDA?

Folketalet i Modalen har auka jamt frå 2009 til 2021. Pr. 1. jan. 2009 var det 351 innbyggjarar i Modalen, medan talet pr. andre kvartal 2020 er auka til 391.

I Folkehelseoversikt Modalen 2017 var forventninga at Modalen skulle ha 394 innbyggjarar i 2020.

Når me legg til grunn framskrivne tal for kommunen ser me at allereie i 2030 er det forventa eit folketal på 411, medan det i 2050 er venta å vere 465 innbyggjarar. Dette er noko lågare enn forventninga var i 2016.

Me kan lese ut frå dette at kommunen jamt over styrker seg. Samstundes viser meir detaljerte tal at folketalsauken ikkje kjem likt fordelt i alle aldersgruppene. Til dømes seier statistikk frå Folkehelseinstituttet at i perioden 2020 til 2050 vil folketalet ha auka frå 391 til 465 - det utgjør 74 personar.

Det vert fleire eldre å ta vare på og som skal ta i mot gode tenester, medan det blir forholdsvis færre til å produsere desse tenestene. Eit spørsmål som reiser seg då er kva kvalitet Modalen kommune kan klare å levere på tenestene sine framover?

Oversikt folketal 2014 – 2020 (kjelde: fhi.no)

Geografi	Alder	År	
Modalen	alle aldra	2014	372
		2015	378
		2016	381
		2017	383
		2018	380
		2019*	380
		2020	388

Framskriving av folketal 2020 – 2050 (kjelde:fhi.no)

		Årstal	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Geografi	Alder							
Modalen	alle aldra		395	411	428	444	457	465
	0-17 år		88	93	101	101	101	100
	80 år+		22	24	23	33	42	48

Kommuneplanen til Modalen for perioden 2015 – 2026 peiker på utfordringar knytt til innbyggjartal. Dersom innbyggjartalet er lågt er òg viktige fellesfunksjonar og tenestetilbod som skule, barnehage og helsetilbod sårbar. Dette er funksjonar og tilbod som bidreg til å utjamne sosiale skilnader.

FLYTTING, INNVANDRING

Netttilflyttinga til Modalen er varierende. Frå Folkehelseinstituttet (fhi.no) sine statistikkar finn med i perioden frå 2016 - 2020 at summen er 3 personar. At resultatet er berre 3 personar etter desse 4 åra tolkar me som eit uttrykk for at Modalen er ganske stabil i folketalet. For 2016 var netttilflyttinga 5 personar.

Nettoinnflytting (Kjelde: fhi.no)

År	Modalen
2013	-10
2014	6
2015	5
2016	5
2017	-3
Netto tilflytting	3

Modalen kommune har mange ulike nasjonalitetar. Dette vurderer me som ein ressurs. Nasjonar som Island, Bulgaria, Tyskland, Spania, Sverige og Syria er godt representerte i det daglege. Årsaka kan vere at kommunen og innbyggjarane verdset at folk utanfrå kjem hit for å busette seg.

Det vil vere eit viktig folkehelsebidrag både for våre nye innbyggjarar og modalsamfunnet forøvrig å sikre god integrering i barnehage, skule, arbeidsliv og sosialt/kulturelt daglegliv. Frå nasjonalt hald er me kjent med at manglande grunnlagsarbeid fort kan gje utfordringar på sikt.

Del innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre pr. 01.01.20 (kjelde: fhi.no)

År	Modalen
2016	30
2017	37
2018	36
2019	33
2020	35

Modalen har hatt god tilflytting som til dels har motverka konsekvensane av at mange innfødde mo dølingar flyttar ut for å gå på vidaregåande skule. Det er i gruppa 16 – 45 år

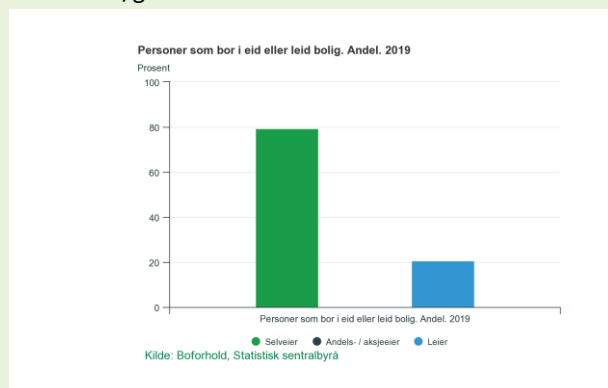
folketalspyramiden vår syner oss at me manglar innbyggjarar. Når rundt 9 % av innbyggjarane våre (spreidd utover i alder) i 2020 representerte andre nasjonar, så er det eit viktig bidrag som styrkjer folketalsgrunnlaget, og med det felles tenester og funksjonar.

At kommunen har hatt innvandring/tilflytting over tid - og med gode erfaringar, kan også virke positivt inn på innbyggjarane sine haldningar til eit mangfaldig samfunn. Det vil kunne vere ein styrke i folkehelsearbeidet med omsyn til m.a. inkludering i det daglege.

I fortsetjinga er det difor viktig å stille spørsmål om *korleis* Modalen skal auke folketalet i åra framover?

KVAR BUR FOLK?

Bustadane i Modalen ligg i hovudsak langs dalføret som strekkjer seg frå Mo sentrum og oppover til Øvre Helland. I tillegg finn me gardar langs nordsida av fjorden (Grønhaug og Nottveit), samt øvst i dalen i områda Nygard og Steinsland. Busetnadmønsteret er einebustadar i felt ved Mo eller Øvre Helland samt nokre spreidde bustadhus/gardshus.

Kommuneplanen peikar på at det er få bustadbygg med fleire einingar. Ein bør såleis vurdere å etablere fleireiningsbustadar i samband med at me får ei aukande gruppe eldre i kommunen i åra framover.

Eit folkehelseiltak retta mot eldre kan vere å syte for ein enklare praktisk kvardag. I tillegg til å sikre fellesskap med andre i ein livsfase kor t.d. arbeidsliv og familieliv endrar seg. Einsemd er ei folkehelseutfordring som kan motverkast m.a. gjennom å legge til rette for fellesskap i bustadmønster og sosiale møtestadar.

Kommunen har tilgjengelege tomtar for folk som kunne tenkje seg å flytte hit. Tomtane er lokaliserte i allereie etablerte bustadområde. Dette gjev grunnlag for t.d. folkehelserelaterte nærmiljøtiltak. Skal me sikre tilflytting – noko me vurderer som grunnleggande – treng me tilgjengelege bustadar/tomtar. Neste steg er å finne ut *kva* slag bustader og *kvar* dei bør liggje. Kommuneplanen peiker på at det er liten variasjon i moglegheitene innanfor bustadmassen i kommunen.

Dersom kommunen ikkje leiar an og forankrar hjå innbyggjarane i forhold til framtidig bustadmønster, er det risiko for tilfeldige utcome som *ikkje* varetek heilskapstenking, inkl. fremjing av folkehelse. Bumiljø, transport/kollektiv m.m. er viktige faktorar å ta med.

FAMILIAR

I figuren under finn ein oversikt over ulike familiesamansetningar i Modalen kommune samanlikna med Vestland fylke. Statistikken viser at innan for kategorien «einepersonfamilie» finn ein 50 personar. Dette er ein nedgang på 8 sidan 2015.

Folkehelseinstituttet seier at aleinebuande er ei utsett gruppe i forhold til økonomi, helse og sosiale omstende. Barn av einslege forsørgjarar er også i risikograppa når det gjeld økonomiske og sosiale forhold. Her ser ein at tal eineforsørgjarar har gått ned med ca 11 % frå 2013-2014.

Eneforsørgere per 1.1.2020 – under 45 år, andel (prosent)

År	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019
Vestland	15,3	15,0	14,6	14,4	14,2
Modalen	22,1	19,0	15,7	13,5	10,8
Osterøy	13,5	13,1	13,1	13,2	13,3
Masfjorden	11,6	12,9	13,9	14,5	12,0

Kjelde: fhi.no

Analysen seier at med høg andel eineforsørgjarar aukar risikoen for negativ folkehelseutvikling i kommunen. Prosentgraden for eineforsørgjarar i Modalen er 15,7 som er ein nedgang frå 20. Dette er ein positiv utvikling. I flg Risikoindeks for folkehelse 2019 Vestland, kjem Modalen bra ut i delingsindeksen for del låginntektshushald.

For kvart prosentpoeng auke kan ein vente ein auke i uføregraden på 0,1 – 0,2 prosentpoeng.

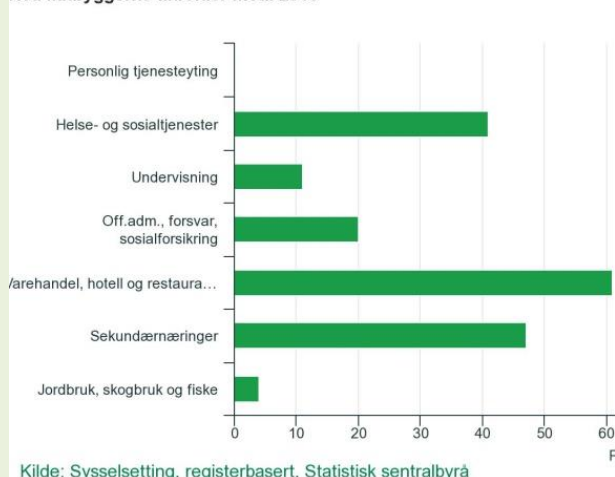
ARBEIDSLIV

Kva arbeidsplassar har me? I figuren under syner oversikten at det er nokre hovudnæringar. Bygg- og anleggsverksemd, IKT og offentleg verksemd (skule, helse og administrasjon) står for nesten 80 % av arbeidsplassane.

Det er viktig for eit lokalsamfunn å ha tilstrekkeleg med arbeidsplassar. I Modalen er det pr.2019 86 personar som pendlar inn til jobb og 72 personar som pendlar til jobb i anna kommune. Me treng eit mangfaldig arbeidsliv som gjev plass til ulike grupper. Me treng å ha kompetansearbeidsplassar for at det skal verte attraktivt å flytte tilbake etter endt utdanning.

Det er ei folkehelseutfordring å sikre at det ikkje vert økonomiske klasseskilje i arbeidslivet. Arbeidsplassane me har no – og skal utvikle i framtida – må ha forut setnader for å bidra til økonomisk utjamning.

Hva innbyggerne arbeider med. 2019

Kva innbyggjarane arbeider med 2019 (kjelde: ssb.no)

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

Positiv folkevekst, samt forventna folkeauke i åra framover.

Fleire barn (i alderen 0 – 17 år) samanlikna med fylket.

Nedgang i talet på personar over 16 år med vidaregåande som høgste utdanningsnivå.

Høg valdeltaking/samfunnsengasjement.

Positiv nettoinnvandring til kommunen – mange ulike nasjonar.

Tilgjengelege tomtar.

Positiv netto arbeidsinnvandring.

Få/lite økonomiske klasseskilje i arbeidslivet.

Færre aleineforsørgjarfamiliar.

Kommunen bør gjere ei vurdering av kva bustadar som skal satsast på dei neste 20 – 30 åra – ein bustadplan. Her må ein m.a. ta høgde for fleire eldre og korleis ein vil sjå kostnader til eldreomsorg i eit slikt ljos. Det bør vere eit mål at fleire eldre kan bu heime lengre. Einsemd blant eldre som bur aleine er ein mogleg utfordring.

Det bør vurderast å utarbeide ein næringsplan inkl. tiltak for å utvikle det lokale næringslivet. Det vil kunne bidra til større breidde i arbeidslivet og fleire moglegheiter for innbyggjarane. Det vil også kunne styrkje busetnaden i kommunen.

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Færre personar i aldersgruppa 15 – 45 år samanlikna med Vestland fylke.

Ungdom reiser vekk for å gå på vidaregåande skule. Kjem i liten grad tilbake for å etablere familie.

Relativt mange mellom 30-39 år med grunnskule som høgste utdanning.

Stor auke i talet på eldre i åra framover.

For få bustadbygg med fleire einingar. Usikre på kva slag bustadar me treng framover. Kva behov skal dekkast?

AKTUELLE OMRÅDE FOR UTVIKLING

Modalen kommune må vurdere korleis legge til rette for å auke talet på innbyggjarar i aldersgruppa 16 – 45 år. Dette er gruppa som representerer småbarnsfamiliar, arbeidskraft og deltaking i ulike kulturelle aktivitetar.

OPPVEKST- OG LEVEKÅR

Modalen kommune har ein barnehage og ein skule (1. – 10. trinn). Under oppvekst og levekår har me valt å fokusere på desse to einingane fordi dei kjem i kontakt med innbyggjarane allereie frå starten av liva deira. Her kan ein både avdekkje, førebyggje og støtte på mange av områda som styrkjer folkehelsa.

BARNEHAGE

Grunnlaget for god folkehelse startar allereie i barnehagen. Her er mat, leik, kulturopplevingar og eit godt pedagogisk tilbod med på å skapa gode oppvekstvilkår og god helse seinare i livet. Ifølgje UNICEF er førebyggjande helsearbeid retta mot barn frå 0 – 3 år eit av dei mest effektive tiltaka for å betre heile befolkninga si helse. Barnehagen si viktigaste oppgåve er å støtta foreldra med å gje barna mest mogleg intellektuell, språkleg, emosjonell og sosial stimulering. Slik vil fleire barn kunne vekse opp med gode meistringsstrategiar for god fysisk og psykisk helse og trivsel gjennom livet.

Modalen kommune har full barnehagedekning. Dette gjev foreldra moglegheit til å vera i arbeid, noko som verkar inn på familieøkonomien. Ifølgje *Kommunefakta* har 150 % barn i Modalen barnehageplass (pr. 2016).

Modalen kommune drifrar barnehageplassar for både Vaksdal og Alver. At barn frå andre kommunar nyttar plass hjå oss er positivt i høve til at ein får fleire vaksne og eit større fagmiljø. Dette bidreg til betre kvalitet på barnehagetilbodet vårt. Ein mogleg konsekvens av *ikkje* å drifra plassar for Vaksdal og Alver vil vera at me vert for små og sårbare i høve å oppretthalde eit godt fagmiljø. Barnehagar av god kvalitet gjev gode meistringsopplevingar og kan bidra til å redusere sosiale skilnader. For barna er eit større leikemiljø positivt i høve at barna får fleire venar å velje mellom. Mangel på venskap er ein risikofaktor for utvikling av psykiske lidingar hjå barn og unge (UDIR). I Norge er metoden Dei Utrolege Åra (DUÅ) skildra som ynskte tiltak i Stortingsmelding 16 (2002- 2003) *Resept for et sunnare Norge* og inngår i *Regjeringens Strategiplan for barn og unges psykiske helse* (2004) og mange andre offentlege dokumenter. Modalen barnehage er ein DUÅ-barnehage.

Dei fleste barn i Modalen går i barnehage frå dei er 1-2 år gamle. Alle over tre år har barnehagetilbod. Dei fleste familiar nyttar seg av fulltidstilbodet. Det inneber at barnehagen vert ein viktig oppvekstarena for barna i kommunen. Barnehagen er godkjent etter miljøretta helsevern (2012). Dette underbyggjer at ein arbeider for betre oppvekst- og læringsmiljø for barn i barnehagar.

Barnehagen i Modalen har gode grunnføresetnader. Me har tre avdelingar med færre barn på kvar avdeling enn det som er vanleg. Grunnbemanninga er god. Me har ei vedtaksfesta bemanningsnorm på 5 plassar pr. vaksen som er betre enn norma i dei fleste andre kommunar.

Å sikra barn tettare vaksenkontakt er positivt i eit folkehelseperspektiv. Ein får tettare relasjonar med barna og betre høve til å følge opp einskildbarn. Relativt låg vaksentettleik i barnehagen kan vere spesielt negativt for barn med særlege utfordringar. God tidleg støtte og innsats kan redusere framtidig hjelpebehov og fremje livskvalitet og helse.

Modalen barnehage har ei vesentleg lågare brukarbetaling samanlikna med andre kommunar. Prisen ligg godt under maksimalprisinivå. I tillegg til dei nasjonale innteksgraderte betalingsattsane, bidreg denne låge brukarbetalinga til at barnehagen vert eit lågterskeltilbod. Den låge brukarbetalinga bidreg til å utjamne dei sosioøkonomiske ulikskapane i Modalen kommune ved at fleire kan nytta tilbodet.

KOSTHALD

Titleg kunnskap om fysisk aktivitet og kosthald aukar føresetnadane for å etablera sunne vanar. Barnehagen følgj retningsliner frå departementet om ernæring i barnehagen. Mat og drikke i barnehagen utgjør ein stor del av barna sitt samla kosthald. Maten som vert servert i barnehagen vert difor viktig for barna si utvikling og helse.

Me har vektlagt eit variert kosthald med lågt sukkerinntak. Barnehagen har låg kostpris og barna får tilbod om frukost, lunsj, frukt og ettermiddagsskiver i barnehagen. Dette sikrar at alle barn i barnehagen får eit sunt og godt kosthald som bidreg til god helse.

FYSISK AKTIVITET

I barnehagen skal barna ha tid og rom til leik. For dei fleste born er leik også fysisk aktivitet.

Det vert lagt vekt på at både frie og styrte aktivitetar har variert innhald slik at dei utfordrar barnet på ulike måtar.

Det å mestre står sentralt i barnet si fysiske og psykiske utvikling. Me har eit godt fysisk miljø både inne og ute med lett tilkome til skog, mark og fjell. Alle avdelingane har fast utetid kvar dag og faste turdagar. Det at borna skal verta kjende og trygge i nærmiljøet sitt er ein viktig del av turopplegget. Barnehagen sitt uteområde vert nytta av andre barn utanom opningstidene. Det å ha ein leikeplass i eit bustadfelt/nærmiljø kan vere positivt med omsyn til sosial samkome for barn og vaksne.

MOBBING

Dei tilsette i barnehagen deltek i sin barnehagebasert kompetanseutvikling i barnehagemiljø og krenking barnehageåret 20/21 og 21/22. Arbeidet med å førebyggje mobbing og utestenging startar allereie i barnehagen. Dette er sentralt for å hindre/motverke psykososiale belastningar som igjen kan føra til helseproblem. Me har kompetente vaksne som er til stades, som ser og høyrer, og som kan gripe inn og rettleie barna på ein god måte. Å arbeide med førebygging av mobbing inneber at me kontinuerleg arbeider med sosial kompetanse

OVERGANG BARNEHAGE - SKULE

For å sikre god overgang mellom barnehage og skule er det lagt vekt på eit godt samarbeid mellom dei to einingane. Dette gjeld særleg for dei som går siste året i barnehagen.

Gjennom heile året har ein faste samvær kor førskulebarna får besøke og være med dei som går i 1.klasse, besøke SFO, samt være med på turdagar. Det er i tillegg satt av ei heil veke til førskuletilvenning. At ein avset ei heil veke bidreg til å tryggje barna på kva ei skuleveke inneber. Å ha eit fokus på å tryggje barna på kva skule er før skulestart bidreg til tryggare barn som tek til på skulen og at anna læring kan starte tidlegare.

INTEGRERING

Barnehagen bidreg positivt i arbeidet med integrering av flyktningar/nye landsmenn. Kommunen byr på barnehageplassar til alle flyktningbarn. Barnehagen følgjer dei nasjonale retningslinene med 20 timer gratis kjernetid pr. veke. I tillegg er det reduksjon i brukarbetalinga for at barnehage skal vera eit lågterskeltilbod. På dette viset vert barnehagen ein viktig arena for å utjamne dei sosioøkonomiske skilnadane.

Barnehagen legg også til rette for forsterka språkopplæring då kunnskap om at felles språk er ein vesentleg faktor i sosialiseringprosessen.

SKULE

Modalen kommune har berre ein skule. Dette er trygt og inkluderande for alle som finn seg til rette, medan det kan opplevast for lite og utrygt dersom ein *ikkje* finn seg til rette, eller ikkje finn nokon å samhandla med.

FYSISK MILJØ

Mo skule er godkjent av *miljøretta helsetilsyn*. Elevar og tilsette gjev uttrykk for å vere sær s n ø g d e med innklimaet og reinhaldet på skulen. Det vert halde årleg vernerunde med verneombod – konkluderer med godt reinhald. Dette virka inn på helsesituasjonen m.o.t. allergi, samt trivselskjensla ein får ved å opphalde seg i eit reint miljø. I eit folkehelseperspektiv styrkar det føresetnaden elevar har for trivsel og læring – som igjen kan legge til rette for eit godt liv i fortsetjinga. Skulen har godt utstyrte, allsidige og romlege undervisningsareal. Dette gjev moglegheiter for fleksibilitet m.o.t. til undervisningsformer. Ein har t.d. egne naturfags rom, musikkrom, skulekjøkken og romlege lokal for kunst og handverk. Dette spelar inn på breidda av moglegheitene ein har til femne om ulike utfordringar ein kan finne i eit elevgruppe.

På uteområdet skulen disponerer er det m.a. ballbinge, romlege leikeareal for frileik, fotballbane (kunstgras). 1. – 4. klasse har uteskule ½ dag for veka kor dei nyttar naturen som er ligg i umiddelbar nærleik til skulen. Ei utfordring ved bruk av fotballbana er at ein må krysse bilveg for å få tilkomst.

Dette har kommunen løyst ved å etablere fartshumpar, redusert fartsgrense (30 km/t), samt

at skulen nyttar synlege vaktar ved overgangen i alle friminutta.

Skulen nyttar Bryggjeslottet dagleg til gym, symjing, bibliotek m.m.

SOSIALT MILJØ - MOBBING

Miljøet på skulen er lite med sine 58 elevar (2020) fordelt på 10 trinn. Skulen har kontinuerleg fokus på trivsel og på å motarbeide mobbing og antisosial åtferd.

Mo skule gjennomfører kvart år elevundersøkinga for elevar frå 5. til 10. klasse. Her svarar elevane anonymt på spørsmål om korleis dei opplever skulesituasjonen. Trivsel og mobbing er viktige tema i denne undersøkinga.

Mo skule er oppteken av at ingen skal oppleve mobbing. Ein veit at i eit folkehelseperspektiv er det øydeleggjande for menneske på både kort og lang sikt å oppleve mobbing. Å sikre at mobbing ikkje oppstår er førsteprioritet, men det å ha eit kompetent og effektivt apparat for å oppdage og gripe inn om mobbing oppstår vert 2. prioritet.

Elevundersøking 7.klasse 2020 - 2021

Indikator og nøkkeltall	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21
Læringskultur >	3,9	*	3,8	*	3,7
Elevdemokrati og medvirkning >	3,7	*	3,8	*	4,0
Faglig utfordring >	4,2	*	4,0	*	3,8
Felles regler >	4,5	*	4,3	*	4,2
Trivsel >	4,3	*	4,1	*	3,5
Mestring >	3,9	*	3,9	*	3,8
Støtte fra lærerne >	4,4	*	4,1	*	4,2
Motivasjon >	3,7	*	3,7	*	3,0
Vurdering for læring >	3,9	*	3,7	*	4,0
Støtte hjemmefra >	4,4	*	4,1	*	4,0

Undersøkinga seier at det har vore ein svak nedgang på nesten alle nøkkeltala frå 2016 – 2017 til 2020 - 2021

▼ Elevundersøkinga - grunnskole, 10. årssteget

Flere tal

Elevundersøkinga er ei nettbasert spørjeundersøking som blir gjennomført kvart år. Her får elevane seie meininga si om læringsmiljøet og dei tilhøva som er viktige for å lære og trivast på skolen. Skala: 1-5. Høg verdi vil seie positivt resultat for alle indeksane unntate mobbing. Når det gjeld mobbing, vil låg verdi seie lite mobbing.

Indikator og nøkkeltall	Modalen kommune	Vestland fylke	Nasjonalt
Læringskultur	3,8		3,8
Elevdemokrati og medvirkning	3,8		3,4
Faglig utfordring	4,2		4,3
Felles regler	4,0		4,0
Trivsel	4,2		4,1
Mestring	3,8		3,9
Utdanning og yrkesveiledning	4,2		3,8
Støtte fra lærerne	4,4		4,0
Motivasjon	3,4		3,5
Vurdering for læring	3,5		3,3
Støtte hjemmefra	4,1		4,1

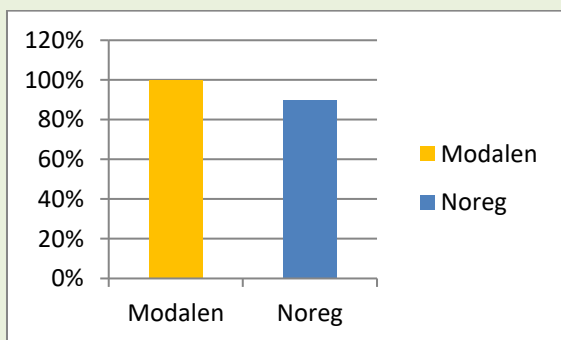
Modalen kommune, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Alle eierformer, 2019-2020, Trinn 10, Begge kjønn

Elevundersøkinga 2019 - 2020, 10. klasse: Mobbing som siste punkt syner at Mo skule ligg likt som snittet for heile landet

I opplæringslova kom det 1. august 2017 ei skjerping av rettane til eleven, samt skjerping av kommunen si aktivitetsplikt i forhold til mobbing (opplæringslova § 9a).

Denne endringa i lovverket gjer at Mo skule og Modalen kommune har revidert planane for arbeid med skulemiljø for elevane slik at det er i tråd med dagens lovverk

Ein av dei faktorane som beskyttar best mot mobbing og andre negative påverknadar er det å ha ein ven. I følge ungdomsundersøkinga for 2017 har alle elevane i 10. klasse ein fortruleg ven. Det blei gjennomført ungdomsundersøking i 2019, men her er tala ikkje offentleg gjort.

I følge ungdomsundersøkinga for 2017 svarer 100 % av elevane i 10. klasse at dei har minst ein fortruleg ven.

Fram t.o.m. skuleåret 2016/2017 tok skulen del i Olweus-programmet, som er eit antimobbeprogram. Gjennom denne satsinga har skulen søkt å skaffe seg kunnskap og kompetanse på førebygging, samt tiltak dersom mobbing oppstår. Olweus-satsinga vart etter kvart krevjande å oppretthalde, og skulen vurderte difor kva som

var best eigna i fortsetjinga med omsyn til m.a. å arbeide effektivt mot mobbing.

Skulen tok frå hausten 2017 i bruk programmet PALS (*Positiv atferd, støttande læringsmiljø og samhandling*). Hovudtrekk i denne satsinga er å bidra til å redusere talet på elevar med åtferdsproblem og fremme god sosial og skulefagleg læring. Programmet vert samkøyrert med PPT.

Skulen nyttar tid og ressursar for å styrke sosiale relasjonar elevar imellom. T.d. gjeld det felles skuletur/fjelltur første veka kvart år ved oppstart av skuleår. Her vektlegg ein å verte kjent med kvarandre og sikre inkludering. Det er mykje bruk av uteskule. Skulen opplever at elevane gjev uttrykk for at dette er ein plass elevane meistrar og at dei styrkjer seg på samhandling.

Elevråd for 5. - 10. trinn er etablert for å styrke medverknaden hjå elevane. Dette sikrar at problemstillingar som vert løfta i klasseråd (kvar einskild klasse) skal kunne finne si løysing gjennom gode demokratiske prosessar.

INKLUDERING

Skulen er oppteken av inkludering av alle. Det handlar om at alle skal oppleve å høyre til. Her legg ein til rette for venedagar gjennom sosiale aktivitetar på tvers av trinn. Skulen gjennomfører fem *fagdagar/ temadagar* kvart skuleår. Her er det fokus på samhandling og inkludering på tvers av klassane.

Måltida vert haldne i kantina kor tanken er å styrkje dei sosiale relasjonane mellom elevane. Her

sit ein i lag, og måltida skal vere trivselsfremmande.

Modalen kommune har mange ulike nasjonalitetar representert blant innbyggjarane. Mo skule ser på dette som ein ressurs og beriking i kvardagen. Inkludering skal sikre at barn og unge opplever å vere deltakande. Deltaking heng tett saman med livskvalitet (jfr. Nyhendebrev – folkehelsearbeid nr. 3, 2017, Helsedir.). I andre enden av skalaen for inkludering finn me isolasjon, inaktivitet og svake sosiale relasjonar. Dette heng tett saman med nedsett helse og livskvalitet.

Inkludering ser me i samanheng med fråvær. Fråvær kan fort verte eit parameter på manglande inkludering/trivsel. Dette vil me finne att som ei av hovudutfordringane innanfor folkehelsearbeidet – fråfall i vidaregåande utdanning og manglande deltaking i arbeidslivet seinare. Fråværet på Mo skule er relativt lågt.

Skulen har etablert rutinar og handlingsplanar som raskt skal oppdage og følgje opp elevar som har urovekkande høgt fråvær. PPT, helsesøster og psykiatrisk sjukepleiar er gode samarbeidspartar i dette arbeidet.

LÆRING

Læringsresultata på nasjonale prøvar og eksamensresultat syner at Modalen skule plasserer seg over landssnittet.

På statistikk som syner karaktersum frå ungdomsskulen viser denne at elevar frå Mo skule som no går på yrkesfagleg retning (samla for VG1,

VG2 og VG3) har betre karaktersnitt enn det nasjonale nivået (*Rapport på sentrale indikatorar i vidaregåande opplæring 2016*).

Resultat - grunnskolepoeng

Fleire tal

Grunnskolepoeng blir rekna ut ved at alle dei avsluttande karakterane som er førte på vitnemålet, skal leggjast saman og delast på talet på karakterar, slik at ein får eit gjennomsnitt. Etterpå skal ein gonge gjennomsnittet med 10.

Indikator og nøkkeltall	Modalen kommune	Vestland fylke	Nasjonalt
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt	46,5	43,3	43,2

Modalen kommune, Grunnskole, Grunnskolepoeng, Alle eierformer, 2019–2020, Trinn 10, Begge kjønn

2020: Elevar frå Mo skule har noko høgare snitt på skule poeng enn på fylkes og landsnivå.

Ein skule med god kvalitet på læringa og som rustar elevar med god kunnskap på vegen vidare i livet, vil vere eit viktig folkehelsebidrag i forhold til tilgang på vidaregåande utdanning, høgskule og arbeidsliv.

Elevundersøkinga - grunnskole, 10. årssteget

Fleire tal

Elevundersøkinga er ei nettbasert spørjeundersøking som blir gjennomført kvart år. Her får elevane seie meininga si om læringsmiljøet og dei tilhøva som er viktige for å lære og trivast på skolen. Skala: 1-5. Høg verdi vil seie positivt resultat for alle indeksane unntate mobbing. Når det gjeld mobbing, vil låg verdi seie lite mobbing.

Indikator og nøkkeltall	Modalen kommune	Vestland fylke	Nasjonalt
Læringskultur	3,8		3,8
Elevdemokrati og medvirkning	3,8		3,4
Faglig utfordring	4,2		4,3
Felles regler	4,0		4,0
Trivsel	4,2		4,1
Mestring	3,8		3,9
Utdanning og yrkesveiledning	4,2		3,8
Støtte fra lærerne	4,4		4,0
Motivasjon	3,4		3,5
Vurdering for læring	3,5		3,3
Støtte hjemmefra	4,1		4,1

Modalen kommune, Grunnskole, Elevundersøkelsen, Alle eierformer, 2019–2020, Trinn 10, Begge kjønn

I elevundersøkinga (2020, Udir.no) er det særleg aktuelt å trekkje fram at Modalen skule leverer noko over snitt samanlikna med nasjonale tal, når det gjeld rettleiing av elevar for vidaregåande utdanning/yrke.

Skulen har hatt ein høg del elevar med spesialpedagogisk vedtak knytt til seg. I 2014 hadde 30 % av elevane slikt vedtak (tal frå Mo skule). Skulen inngjekk samarbeid med StatPed Vest kor systemarbeid vart iverksett. Tilpassa opplæring vart styrka, lærarane vart styrka og i 2017 var prosentdelen redusert til 11. I 2020 er prosentdelen oppe i 25. Målet er å komme ned på

om lag 4 – 5 %. Her arbeider skulen godt med PPT (Vaksdal).

Personalet ved Mo skule er relativt stabile - det er lite turn-over. Det er tilstrekkeleg med lærarar og dei er godt utdanna .

Indikatorar/nøkkeltal som syner ressursituasjonen v/ Mo skule samlikna med kommunegruppe, fylket og nasjonen.

Ressursar - grunnskole			
Flere tal			
Tala seier noko om ressursinnsats og prioritering i grunnoppleringa både frå kommunane og private skolar.			
Indikator og nøkkeltal	Modalen kommune	Vestland fylke	Nasjonalt
Årsverk for undervisningspersonale	10,2		61 425,1
Antall elever per årsverk til undervisning	7,3		11,6
Antall assistentårsverk i undervisningen	1		10 020
Antall elever per assistentårsverk i undervisningen	48,2		63,5
Antall assistentårsverk per hundre lærerårsverk	13,4		16,3
Lærertetthet 1.-7. trinn	8,3		12,4
Lærertetthet 8.-10. trinn	8,7		14,0
Lærertetthet i ordinær undervisning	9,7		15,8
Lærertetthet i ordinær undervisning 1.-4. trinn	8,2		14,0
Lærertetthet i ordinær undervisning 5.-7. trinn	10,3		16,5
Lærertetthet i ordinær undervisning 8.-10. trinn	10,2		17,8
Andel undervisning gitt av undervisningspersonale med godkjent utdanning	100,0		95,7
Lærertimer som gis til undervisning	6 356	39 219	325
Undervisningstimer totalt per elev	96		62

Skoleportalen

Rektor viser til at det er 1 – 2 lærarar på vidare- og etterutdanning kvart år. Dette har vore ei medviten satsing frå kommunen si side. Gode lærarar er ein føresetnad for kvaliteten i skulen. Ein skule med god kvalitet på undervisninga styrkjer elevane.

SKULEVEGEN

Rundt 45 % av elevane sit på med bil eller buss til og frå skulen, resterande del bur i nærområdet og går eller sykklar. Det er ca 15 km frå skulen og opp til Straume – som er den lengste avstanden for elevar som vert køyrd med buss. Skulen har òg elevar frå Vaksdal kommune, men desse er ikkje inkludert i denne vurderinga.

Det er råd å sjå nærare på kva moglegheiter det er for at fleire elevar skulle kunne nytte sykkel til og frå skulen. Ein veit at overvekt og diabetes er ein stigande helseisriko og at dette er aktuelt å vurdere i forhold til elevar i Modalen. Moglegheitskartlegging i samråd med elevar vil kunne klargjere evt. behov knytt til sikrere skuleveg, trafikksikringsfokus / trygg trafikk.

Det er satt i gang eit arbeid i kommunal regi kor ein søker å greie ut og etablere turveg frå Helland byggefelt og ned mot Mo sentrum. Dette vil kunne

gjø elevane auka tilgang på tilkomstveg som styrkjer føresetnadane for aktivitet.

SFO

SFO er den arenaen kor barn kan få vere saman med andre barn i ein meir uformell samanheng. Deltakinga styrkjer dei på lek og sosiale relasjonar. Ved Mo skule har alle elevar i 1. – 4. klasse tilbod om gratis SFO i skuletida kvar dag.

SFO er ein integrerings- og inkluderingsarena. Ein veit at den økonomiske kostnaden kan vere ein direkte årsak til at barn ikkje får ta del. Foreldre må prioritere. Det er nettopp dette folkehelseperspektivet skal ta opp: skapar me skilnader mellom barn basert på familieøkonomi? Det er viktig å ha med seg at barnefattigdommen aukar i Noreg, og at dette ei gruppe som i liten grad rettar opp handa for å varsle om sine vanskar.

FORELDRE

Rektor opplever at det er ei positiv foreldregruppe ved skulen. Konfliktnivået er lågt. Samstundes opplever ein at det er rom for meir samarbeid med foreldra (FAU). Dette kan ha samanheng med kva praksis/tradisjonar ein har etablert over tid. Ein har moglegheiter for å utvikle skulen dersom alle aktørar får ei reell medverknadsrolle. Det vil t.d. kunne vere å få førelagt saker til diskusjon, vert bedne om råd m.m.

ELEVAR UT I VERDA

Modalselevane har i liten grad kontakt med elevar frå andre skular. Mo skule vektlegg difor å førebu elevane for det som møter dei etter at dei er ferdige med grunnskulen. Eit skulemiljø som er langt større enn det dei kjenner frå før kan verte ein stor overgang og utfordre kjensla av tryggleik.

Skulen har faget *utdanningsval* kor elevane får hospitere på vidaregåande skular og verksemder i løpet av dei siste 2 åra i grunnskulen. I tillegg deltek skulen på utdanningsmesser og opne dagar ved vidaregåande skular i fylket.

I samarbeid med kulturkontoret arrangerer skulen tur kvart år til Bergen for å vitje teaterframføring/DNS eller andre kulturinstitusjonar.

På ungdomssteget nyttar skulen kvart år tid til å fokusere på psykisk helse. Dette heng saman med å førebyggje, samt å oppdage teikn som søvnproblem, negative tankar om framtida, einsemd, bekymring, oppleving av slit/nedstemt. Ein veit at dette er viktige signal å ta fatt i. Helsesystem og psykiatrisk sjukepleiar er tilgjengelege for elevane heile året.

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

Små og oversiktlege forhold ved barnehage og skule gjer at det er kort veg til å gripe inn og styre utviklinga.

Eit godkjent inne miljø (Miljøretta helsevern) i barnehage og skule.

Barnehagen deltar i barnehagebasert kompetanseutvikling i barnehagemiljø og krenking, i barnehageåret 20/21 og 21/22.

Barnehagen har full dekning og redusert pris. I tillegg er det over nasjonalt snitt på bemanningsnorm.

Alle barn over 3 år i Modalen nyttar barnehagen (2020)

Barnehagen har etablert gode samarbeidsrutinar med skulen for overgang frå barnehage til skule.

Skulen har gode fasilitetar til å drive variert undervisning. I tillegg gode og innhaldsrike uteområde som sikrar variasjon. Her nyttar skulen i stor grad friluftsområda og Bryggjeslottet til leik og undervisning.

Skulen har ei aktiv haldning til å styrke læringsmiljøet gjennom PALS.

Skulen har ei fagsterk, erfaren og stabil personalgruppe.

Skulen er oppteken av og har etablert teneste som skal vere lett tilgjengeleg for barn/unge som strevar psykisk.

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Korleis sikre at fleire elevar kjem seg til skulen gjennom å sykle eller gå.

Sikre at alle elevar får ta del på SFO i størst mogleg grad.

Liten barnehage/få barn, avhengig av barn frå andre kommunar for å oppretthalde fagmiljø og kvalitet.

Barnehagen er avhengig av å kjøpe tenester ein ikkje sjølv har i kommunen.

Plasseringa til barnehagen kan vere ein utfordring fordi det krev at barn vert køyrt til og frå. Det er ikkje kollektivløysingar som samsvarer med opningstidene.

Elevane har lite kontakt med verda utanfor Modalen. Dette kan gjere at det vert vanskelegare for unge å velje å ta steget ut i verda. I tillegg er det ein utfordring at ein langt på veg må flytte på hybel for å gå på vidaregåande skule.

OMRÅDE FOR UTVIKLING

Kartleggje og overvake utviklinga over tid innanfor mobbeproblematikken. Samkøyre barnehage og skule slik at kunnskap og praksis kan delast og utviklast.

Vurdere om det er råd å legge til rette for at fleire elevar kan gå eller sykle til skulen.

Utarbeide plan for korleis sikre at foreldra kan ta meir del i utviklinga av skulen.

Utvikle samarbeidet omkring felles oppvekstfokus i samarbeid med barnevernet (jfr. barneverns reforma).

FYSISK, BIOLOGISK, KJEMISK OG SOSIALT MILJØ.

Under ulike *miljø* er det i oversiktsarbeidet valt å vektlegge gang- og sykkelveg, grønt-/friluftsområde og Bryggjeslottet. Disse representerer viktige område for folkehelsa når det gjeld kvar innbyggjarane rører seg, men òg i forhold til tilgjenge til offentlege samlingsstadar. I tillegg ser me at ungdomsmiljøet og frivillig del er sentrale område å rette merksemda mot.

GANG- OG SYKKELVEG

Modalen har ein hovudveg som kjem frå Lindås (FV 569) inn til Mo, og vidare i retning Eidsland. I tillegg er det fylkesveg 345 som strekkjer seg gjennom dalen frå Mo og opp til Steinsland med tilhøyrande stikkvegar.

Fylkesvegane er på mange område smale utan at det ligg føre statistikk som tyder på særlegulukkesfrekvens. Hovudfokus er lagt på den ca. 15 km lange vegen gjennom dalen i fortsettinga. Vegen dekkjer eit område med spreidd busetnad (hovudbusetnaden i Modalen), og sytte frå gamalt av for at gardar og bygder vart knytte saman.

Mangel på fortau/sykkelveg kan vere ei folkehelseutfordring i kommunen. Både fordi det aukar risiko for skadar og ulukker (3 skadar i perioden 2000 – 2018, Kommuneprofilen.no) for mjuke trafikkantar, men og fordi det reduserer moglegheitene kor ein kunne ha opplevd fysisk aktivitet ved å flytte seg mellom ulike stadar til fots/rullestol eller sykkel.

Tabell 1. Drepte og skadde i veitrafikkulykker. Årlig gjennomsnitt. Valgt region, 2000-2018.

Region/Kommune	År	Antall personer drept og skadd i veitrafikkulykker		
		Drepte og skadde	Drepte	Skadde
4629 Modalen	2000-2004	1	0	1
4629 Modalen	2005-2009	0	0	0
4629 Modalen	2010-2014	1	0	1
4629 Modalen	2015-2018	1	0	1

Kilde: Statistisk sentralbyrå - SSB © 2019. Bearbeiding: KommuneProfilen

I ljøs av dette vil det vil vere eit viktig folkehelsefokus å vurdere satsing på gang- og sykkelvegar, t.d. slik tenkt på strekket mellom Helland og Mo. Å *ikkje* gjere noko med denne

utfordringa opprettheld risiko for skadar/ulukker, men vil og i fortsetjinga vere medverkande årsak til redusert fysisk aktivitet for innbyggjarane våre. Me trur at dersom barn og unge hadde hatt betre gang- og sykkelvegssystem så ville det kunne påverke deira moglegheitene til å røre seg mellom ulike sosiale treffpunkt, noko som ville ha gjeve moglege sosiale vinstar. Slik det er i dag må ein i for stor grad køyre barn/unge til aktuelle arrangement/treff på Mo.

GRØNT-/FRILUFTSOMRÅDE OG BRYGGJESLOTTET

Modalen har god tilgang på grønt- og friluftsområde – det ligg naturleg rundt oss i form av fjell, elva og landlege område. Det er tilrettelagte område som t.d. sandstrand nede ved Mo, turstiar som gjev tilkomst til ulike naturområde og delvis turveg frå Helland og nedover i retning Mo. Det kan likevel vere aktuelt å sjå nærare på kva kommunen har av viktige område som er tilgjengelege.

Grønt-/friluftsområde har ulik verdi i forhold til ulik bruk og ulike grupper. I eit folkehelseperspektiv er det naudsynt å sjå *utover* den fysiske aktiviteten som naturen i seg sjølv byr på. Å ha kunnskap om dei ulike områda kan gje oss høve til å legge til rette for t.d. sosiale møteplassar, utvikling av nærmiljø og finne gode løysingar som kan redusere biltrafikk og auke ferdsel til fots o.l. Områda kan i tillegg innby til fellesprosjekt mellom menneske.

Kartlegging og verdsetjing av friluftsområde vart godkjent av miljødirektoratet i november 2019.

Bryggjeslottet er kommunen sitt allaktivitetshus. Her finn ein idrettshall, symjebasseng, treningsstudio, bowlingbane og bibliotek. Dette representerer gode møteplassar med universell tilkomst. Bygget vert i tillegg nytta til konsertar og ulike fellesarrangement. Modalen kommune prioriterte midt på 2000-talet å byggje eit slikt hus for innbyggjarane sine (ferdig stilt 2007). Dette har bidrege til at ein har fått ei storstove/samlingsstad som gjev fellesopplevingar, tilgang til aktivitetar og er ein samlingsstad for alle i bygda. Frivillige lag og organisasjonar er aktive brukarar av huset.

Biblioteket med si folkeopplysningsrolle har i tillegg sørge for at innbyggjarane har ein samlingsstad for m.a. forfatterbesøk og tilgjengeleg breiddelitteratur.

Bryggjeslottet har gjeve eit løft til einskildpersonar, men og til ulike lag/organisasjonar og kommunen i forhold til å samle innbyggjarane omkring felleskjensla av å vere *ein* kommune. I tillegg har ein ved å gje tilgang til basseng/trening til ein låg pris auka forutsetningane for at alle kan drive fysisk aktivitet. Dette gjev grobottn til rekruttering til handballag m.m. Eldre nyttar t.d. bassenget jamleg og syt for gode sosiale treffpunkt som inkluderer fysisk aktivitet.

Det er sannsynleg at det er ein god kommuneøkonomi over tid som har gjeve grunnlag for både etablering og drift av Bryggjeslottet. Slik sett kan det vere aktuelt å peike på at dette som tiltak er verdt å satse vidare på, og kanskje vidareutvikle. Bryggjeslottet fram står som ein av dei viktigaste vidaresatsingane i framtida når det gjeld folkehelse. Her er terskelen låg (inkl. økonomisk) for inkludering når det gjeld barn/unge, eldre, innvandrarakar m.m. Det syt og for å jamne ut moglege skilnader som kunne ha oppstått knytt til ulik økonomisk evne til å ta del.

ANDRE MØTESTADAR

Kommunen er merksam på at me må sikre inkludering gjennom tilgjengelege møteplassar. Å utjamne sosiale og økonomiske skilnader er viktige innsatsområde som må rettast mot barn. Det gjer me i Modalen barnehage.

Her er det sikra tilgjengelege plassar året rundt og høg vaksentettleik. Samstundes er det lågare foreldrebetaling enn statleg makspris. På det grunnlaget ynskjer me å sikre barnehageplass til alle – også risikogrupper. Kommunen ser barnehage og skule i ein samanheng på mange område, men særleg retta mot psykisk helse, mobbing og haldningsarbeid retta mot kosthald og sunne levevanar. Her har barnehagen bygd si verksemd rundt inkluderande og deltakande fellesaktivitetar.

Barnehagen og skulen gjennomfører jamleg undersøkingar blant foreldre/elevlar for å kunne få kunnskap om korleis tenestene vert opplevd av brukarane. Dette skal bidra til at innsats kan setjast inn på område kor det er dokumenterte behov. Barnehagen og skulen sitt arbeid er noko av det viktigaste arbeidet som går føre seg i Modalen kommune når det gjeld folkehelse. Å ha ein best mogleg start sikrar ein mot fråfall seinare i skuleløpet og fråfall i arbeidslivet. Dette spelar inn på mogleg familieetablering og psykisk helse. Desse skal igjen kanskje bli foreldre ein dag.

Me trur at arbeidet i barnehage og skule er hovudinnsatsområde også i framtida i forhold til inkludering, folkeopplysning, fellesskap og haldningsarbeid. I tillegg vil me styrkje øvrig arbeid som rettar seg inn mot barn og unge. Kommunen har tilsett miljøarbeidar i 40 % stilling som har ansvar for fritidsklubb for barn frå 5. – 10. trinn, samt vere ansvarleg for ungdomsrådet.

Bryggjeslottet

DRIKKEVASSKVALITET

Drikkevannsforsyning (Inndeling per 1.1.2020)

▼ Endre utvalg av...

Geografi Parameter År Forsyningskvalitet Måltall

År	2018	
Geografi	Parameter	
Vestland	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	92,2
	hygienisk kvalitet	97,6
	leveringsstabilitet	93,1
	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	100,0
Modalen	hygienisk kvalitet	100,0
	leveringsstabilitet	100,0
Osterøy	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	100,0
	hygienisk kvalitet	100,0
	leveringsstabilitet	100,0
	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	100,0
Masfjorden	hygienisk kvalitet	100,0
	leveringsstabilitet	100,0

Kommunen har 4 vassverk, 2 av desse er godkjent av Mattilsynet. Alle leverer grunnvatn til sine abonnentar. Det er 49 % av innbyggjarane som er tilknytt kommunalt vassverk (Folkehelsebarometer, 2020).

Vassprøver tekne viser tilfredsstillande analyseresultat. Drikkevatt fritt for smittestoff er ein vesentleg føresetnad for folkehelsa, og E.Coli er eit av dei mest sentrale parameter for kontroll.

Kommunen har innført varslingspr. SMS/talemelding som varsla abonnentar dersom drikkevattnet kan vere av helsefarleg kvalitet.

Drikkevannsforsyning (Inndeling per 1.1.2020) – tilfr

▼ Endre utvalg av...

Geografi Parameter År Forsyningskvalitet Måltall

År	2018		2019	
Geografi	Parameter			
Vestland	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	92,2	86,8	
	hygienisk kvalitet	97,6	97,7	
	leveringsstabilitet	93,1	87,7	
	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	100,0	100,0	
Modalen	hygienisk kvalitet	100,0	100,0	
	leveringsstabilitet	100,0	100,0	

Figuren syner korleis drikkevassforsyninga er m.o.t. tilfredsstillande resultat, hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet. (fhi.no).

SOSIALT MILJØ OPPVEKST

Modalen kommune gjennomførte våren 2017 Ungdata-undersøking blant ungdomskuleelevane (10. klasse). Her kan ein finne indikasjonar på korleis dei unge opplever å vekse opp i Modalen og korleis dei opplever faktorar ved det sosiale miljøet.

Viktige funn:

- 100 % opplever å ha minst ein fortruleg ven (90 % nasjonalt).
- 73 % er nøgd med lokalmiljøet sitt (70 % nasjonalt).
- 92 % føler seg trygg i nærområdet sitt (90 % nasjonalt).

FRIVILLIG SEKTOR

Modalen kommune har mange lag og organisasjonar som utgjer den frivillige delen av samfunnet si velferd. I tillegg er det einskildpersonar som òg bidrar sterkt. Mange personar tek del i fleire lag.

INTEGRERING

Modalen kommune har ein høg del innbyggjarar med bakgrunn frå andre land. Dette bidreg til eit mangfaldig lokalsamfunn.

Det vil vere vesentleg at barnehage, skule og alle gode krefter arbeider godt saman for å sikre god inkludering på alle nivå slik at integreringsarbeidet kan bidra til eit godt liv for alle som buset seg i Modalen. Dette gjeld særleg i forhold til barnefamiljar slik at me på kunnskapssvis klarer å setje inn tiltak som fremjar folkehelsa på område kor det erfaringsvis (nasjonalt) har vore utfordringar med negative langtidsverknadar.

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

Modalen har ein flott og variert natur med umiddelbar tilgjenge.

Gode tilrettelagte område som t.d. sandstrand, turstiar, delvis turveg mellom Helland og Mo.

Modalen vil få Dagsturhytte i 2021

Bryggjeslottet representerer mange og varierte fysiske og kulturelle tilbod for innbyggjarane. I tillegg er huset ein viktig sosial møtestad.

Barnehage med god kapasitet, god vaksentettleik og fokus på inkludering. Legg til rette for haldningsarbeid knytt til kosthald, samt å kunne nå ut til alle familiar med råd og rettleiing.

Fritidsklubb for barn/unge.

Mange som tek del i frivillig arbeid, lag og organisasjonar.

Kartlegging og verdsetjing av aktuelle fritidsområde er utført.

Det er utarbeida gode rutinar for busetting av flyktningar

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Smale vegar utan tilrettelegging for gåande eller syklende som representerer risiko for ulukker, jfr. oppvekstkår, skule.

Uvisse om me har gode nok, og tilstrekkeleg med sosiale møtestadar.

AKTUELLE OMRÅDE FOR UTVIKLING

Vurdere å auke delen gang- og sykkelveg i kommunen. Dette vil kunne legge til rette for auka fysisk aktivitet i staden for bilkøyring.

Vurdere t.d. nærområdeutvikling for m.m. å initiere fellesprosjekt mellom innbyggjarar – utvikle sosiale møtestadar.

Vurdere vidareutvikling av Bryggjeslottet for å sikre betre tilgang og tilbod til alle innbyggjarane våre.

Utarbeide plan for korleis ivareta det frivillige miljøet på best mogleg vis.

SKADER OG ULUKKER

Kvart år dør det 2500 menneske i Noreg av skader medan 600 000 personar vert behandla på sjukehus (www.fhi.no. 2017). Ulukker er den viktigaste dødsårsaka for nordmenn under 45 år.

Ulukker kan føre til varige skadar eller død. Konsekvensar av skadar eller ulukker kan difor bidra til at innbyggjarar opplever reduksjon i livskvalitet, eller at mange leveår som kunne vore gode forsvinn.

Å unngå skadar og ulukker handlar mykje om å ha kunnskap om kvar dei oppstår, kvifor dei oppstår og kven som vert ramma. Med dette utgangspunktet kan me førebyggje at skader og ulukker finn stad.

Det vil alltid vere ein viss risiko i samfunnet vårt, men ein kontinuerleg innsats for å redusere denne risikoen har viktig innverknad på folkehelsa.

SKADER OG ULUKKER

Område det er naturleg å tenkje seg er trafikken, heimen, aktivitet/friluftsliv, barnehage/skule/aldersheim, brann og arbeidsliv. Statistikken for Modalen syner at det i perioden 2016 – 2018 var ingen drepte i trafikken (ssb.no, 2020). I same periode er det registrert 3 lettare skadde.

Modalen kommune har relativt lite biltrafikk, men likevel er det ein risiko knytt til at det ikkje er fortau langs vegane. Det er i hovudsak eit-feltsveggar i områda kor folk bur, noko som fører til at det er vanskeleg å leggje til rette for gåande og syklende.

Ein kjenner til at sikre vegar/gangfelt/fortau, samt godt haldningsarbeid allereie frå barnehagen av har god førebyggjande effekt og gjev gode resultat.

I perioden 2013 – 2015 har Modalen eit snitt pr. år når det gjeld personskadar som vart behandla på sjukehus på 4,7. Det er relativt lågt, men ein vil heile tida arbeide for å redusere ytterlegare ned mot 0.

TILTAK FOR Å FØREBYGGJE SKADER OG ULUKKER

Modalen kommune er oppteken av å sikre eit godt og velfungerande HMT-system ut i alle einingar. Dette vil vere ei satsing i åra framover.

Barnehagen er ein sentral førebyggings- og haldningsskapande arena i kommunen.

I 2015 deltok to i personalgruppa på kurs i korleis lære barn i barnehagealder om trafikk gjennom eit opplegg som heiter Tarkus. Dette opplegget hadde dei opplæring i for resten av personalet i etterkant. Programmet vert nytta aktivt.

Det kom besøk frå Trygg Trafikk på foreldremøte som m.a. informerte om sikring av barn i bil. På dette kurset vart også skulen invitert til å ta del. Det er ikkje registrert større ulykker i barnehagen, berre småskadar. Kontroll leikeplass/sikring/HMS i bhg, inkl. skog vert gjort etter rutine.

Når det gjeld haldningsarbeid i høve brann så har barnehagen på planleggingsdagen ved oppstart på nytt barnehageår opplæring av personalet i alarmplan og målsetjing med brannvernarbeidet i barnehagen.

Det vert testa sløkkeutstyr og ein går igjennom rømmingsveggar og fordeling av ansvarsoppgåver. Alt nytt pesonal i barnehagen får opplæring i alarmplanen.

Barnehagen deltek i den *Nasjonale brannvernveka* årleg (september), der ein fokuserer spesielt på brannvern. Barnehagen testar alarmklokkene saman med barna og øver på kva ein skal gjere når ein høyrer desse.

Barnehagen har også eit opplegg for barn innan brannvern som heiter *Eldar og Vanja* som tidvis vert nytta. Elles vert det gjennomført fleire både varsla og ikkje varsla evakueringsøvingar i løpet av året. Desse vert evaluert med omsyn til forbetring.

Å satse på brannvern allereie i barnehagen er eit tiltak som skal bidra til at kommunen sine innbyggjarar vert aktive i førebyggingsarbeidet slik at færrest råd skal bli skadd eller døy i brann.

I 2016 gjennomførte kommunen ein ROS-analyse (risiko- og sårbarhetsanalyse). Denne peika m.a. på å risikovurdere større arrangement som m.a. modalsdagane. Dette følgde ein opp ved å i samarbeid med *Lindås, Meland og Modalen brann og redning* i 2017. Slik kunne ein styrkje sikringa av publikum m.o.t. til både brann og drukningsulukker.

I samband med friluftsliv er det førebyggjande at turar og område folk ferdast i er sikre. Dette vert ivaretatt gjennom å skilte traséar, unngå område som kan vere ras utsett, fare for høge fall m.m. Modalen kommune samarbeider med idrettslaget og turlaget m.a. for å skilte og tilrettelegge turstiar.

I trafikken kan ein vurdere å gjere kartleggingar for å sjå på om delar av vegnettet utgjer risiko for skader eller ulukker. I tillegg bør ein vurdere å verte ein *trafiksikker kommune* i samarbeid med Trygg Trafikk.

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

*Ingen drepte i trafikken i perioden 2016 – 2020
1 skadde i same periode. Dette syner at innbyggjarar i Modalen kommune har låg ulykkesrisiko i trafikken.*

Godt HMT-system i den kommunale verksemda.

Barnehagen jobbar godt med brannførebygging. Dette har god effekt på haldningar vidare i livet.

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Ingen fortau eller sykkelveggar. Sikre gåande og syklande. Dette reduserer aktiviteten blant barn og unge (og andre) m.o.t. sykling og ferdsel mellom ulike punkt.

AKTUELLE OMRÅDE FOR UTVIKLING

Sikre eit godt HMT-system ut i alle einingar – utvikle aktiv deltaking.

Vurdere korleis vegar/stiar for gåande og syklande kan etablerast/utviklast som alternativ til bilveg.

Vurdere å bli ein trafiksikker kommune (Trygg trafikk).

HELSERELATERT ÅTFERD

Helsetilstanden hjå det norske folk er generelt god. Levealderen har auka jamt dei siste 170 år. Det er likevel sosiale skilnader i helse. Nasjonale oversikter viser at psykiske plager og sjukdommar er ei stor helseutfordring, og at sjukdommar som kan henge saman med livsstil er mellom dei viktigaste årsakene til tapte leveår.

Dei 5 største årsakene til tapte leveår er hjartesjukdom, hjerneslag, lungekreft, tjukktarmskreft og kols. Nokre av dei kjente risikofaktorane for dette er usunt kosthald, røyking, skadeleg alkoholforbruk og fysisk inaktivitet.

Dei 5 leiande årsakene til helsetap er korsryggsmerter, alvorleg depresjon, angstlidingar, nakkesmerter og fallulukker. (st.mld. 19 – Folkehelsemeldinga).

Ein har ikkje grunn til å tru at Modalen kommune skil seg nemneverdig frå landet elles. Det er lite helsedata å finne for vår kommune då talgrunnlaget oftast blir for lite til å utarbeide påliteleg statistikk.

Korleis me lever liva våre kan påverke helsa – både i tapte år og i livskvalitet.

FYSISK AKTIVITET OG KOSTHALD

Eit sunt variert kosthald kan førebyggje mangelsjukdommar og saman med jamleg fysisk aktivitet kan dette verne mot hjarte-kar-sjukdom, overvekt og kreft. Gode vaner blir etablert tidleg i livet.

Det har ikkje vore gjennomført noko kosthaldsundersøking i Modalen, så vi veit ikkje kva folk et.

Det er fleire som får behandling med legemiddel mot diabetes type 2 i Modalen samanlikna med andre kommunar i Vestland fylke og landet forøvrig. Her i kommunen mottek ca 4,2 % av

folkesetnaden slik medisin, mot ca 2,7 % elles i landet. Kjelde: khs.fhi.no

Brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes (30-74 år)

▼ Endre utvalg av...

Geografi År Kjønn Måltall

År		2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019
Geografi	Måltall						
Vestland	Årlig antall	10 212,0	10 574,7	11 227,3	11 941,0	12 686,7	13 369,3
	per 1000, standardisert	31,4	32,4	33,7	35,4	37,2	38,9
Modalen	Årlig antall	10,3	11,0	13,0	14,0	15,0	15,3
	per 1000, standardisert	49,9	52,5	61,0	64,7	68,8	69,8
Osterøy	Årlig antall	126,0	129,3	136,3	148,0	158,7	169,7
	per 1000, standardisert	29,6	29,8	31,0	33,2	35,2	37,3
Masfjorden	Årlig antall	25,7	28,0	29,7	33,3	34,7	37,0
	per 1000, standardisert	24,0	26,2	27,6	30,9	32,0	34,2

Diabetes type 2 er ein livsstils relatert sjukdom som kan førebyggjast, og til ei viss grad behandlast ved omlegging av kosthald og med meir fysisk aktivitet.

Me veit at informasjon til foreldre via helsestasjon, barnehage og skule om sunt og godt kosthald bidrar til auke kunnskap om korleis familiar/einskildpersonar kan ta gode val og lage seg gode vanar gjennom livet.

Måltid som vert servert i barnehagen og skulen set fokus på sunne råvarer og variert kost. At barn og unge får tilgang på grovt brød/knekkebrød, sunne pålegg og frukt og grønt, vert ei klar motvekt til usunne alternativ.

Eige kjøkken på aldersheimen har fokus på sunn og variert kost for dei eldre.

Dette sikrar i tillegg at eldre heimebuande og andre med helseutfordringar kan få kjøpt middag frå aldersheimen. For mange eldre/einslege kan det vere krevjande både praktisk og økonomisk å halde eit variert kosthald det skal tilretteleggjars for berre ein person.

Barnehagen og skulen har merksemda si retta mot fysisk aktivitet og å bruke naturen som arena. Modalen idrettslag syt for organisert aktivitet på fritida gjennom tilbod om ulike aktivitetar. For dei eldre er det tilbod om fysioterapeut som held treningsamling for godt vaksne/eldre ein gong i veka.

Bryggjeslottet tilbyr trimrom, basseng og hall med rimeleg årskort . Modalen er ein kommune med mykje natur om er godt tilgjengeleg. Kommunen har i samarbeid med idrettslaget og turlaget over år arbeidd for å merke/tilrettelegge turstiar og turvegar. Det er også tilgjengeleg kunstgrasbane som er open for alle.

Det er ein stor del kommunalt tilsette i Modalen kommune (største arbeidsgjevar). Eit viktig tiltak for å sikre ein god helseutvikling er at tilsette får nytte arbeidstida til trening i - ein time pr. veke.

RØYKING OG SNUS

Frå Folkehelsa i Hordaland 2015 - ei kunnskapsoversikt finn ein at talet på daglegrøykjarar har gått ned i nesten heile Hordaland når ein samanliknar perioden 2003-2012 med perioden 2004-2013. Me har ikkje data for Modalen kommune pr.2020 i samband med røyking.

Snus er helseskadeleg og avhengigheitsskapande. Medan talet på folk som røykjer i landet går ned, stig talet på dei som brukar snus. Me har ikkje data som seier noko om bruk i Modalen. Det er ikkje noko som tyder på at trenden er annleis her enn på landsbasis.

Gode tiltak som har bana vegen for nedgang i røyking har vore haldningskampanjar, røykeforbod på ulike stadar, høgare aldersgrense samt redusert tilgjenge/synleg heit i butikk. Det vil vere viktig for Modalen å oppretthalde aktuelle nasjonale kampanjar også i åra framover.

I tillegg vil den lokale helsetenesta tilby råd og hjelp dersom innbyggjarar ynskjer støtte til å slutte å røykje/snuse.

Å leggje til rette for røykfrie arbeidsplassar har vore eit godt tiltak som er særst aktuelt å vurdere for alle arbeidsgjevarar som driv verksemd i Modalen. Vinsten er betre livskvalitetfor for den einskilde.

ALKOHOL

Når det gjeld rus og folkehelse er alkohol utan samanlikning den største utfordringa (Kompetansesenter for rus- KoRUS).

Alkoholbruk kan føre til sjukdom, vald og ulukker. Undersøkingar på landbasis viser at alkoholbruken aukar, spesielt hjå eldre (KoRus). Me har ikkje data på alkoholbruk i Modalen. Det er ikkje Vinmonopol i kommunen, medan det er èi verksemd med skjenkeløyve.

I tillegg kan Bryggjeslottet ha servering ved lukka arrangement, samt at andre kan søkje om skjenkeløve ved arrangement.

Å ha ein restriktiv alkoholpolitikk bidrar til å redusere tilgjenge og bruk av alkohol. Gjennom å setje fokus på godt haldningsskapande arbeid i skulen kan me bidra til danninga av dei som i framtida skal forvalte det alkoholpolitiske området, slik at dei kan ta val basert på kunnskap om alle aktuelle faktorar som spelar inn.

Den kommunale helsetenesta, v/ psykisk helse, helsestasjon og legekantor er merksame på å fange

opp og setje inn tiltak i sine møter med innbyggjarane.

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

Det er etablert gode tiltak i barnehage, skule og aldersheim m.o.t. måltid/kosthald og haldningsskapande arbeid.

Barnehage og skule er aktive brukarar av naturen. Dette sikrar gode vanar for barn og unge.

Godt organisert idrettslag med gode tilbod.

Bryggjeslottet har gode og varierte aktivitetstilbod til heile befolkninga, inkl. treningssamling med fysioterapeut for eldre.

Gode merka og rydda turveggar i skog/fjellmiljø.

Kommunalt tilsette får 1 t. treningstid i arbeidstida pr. veke.

Plan for «Leve heile livet i Modalen» er under arbeid.

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Fleire innbyggjarar under behandling for diabetes type-2 enn andre kommunar i Vestland fylke. Stigande tal på innbyggjarar (trend nasjonalt) som nyttar snus.

Manglar ergoterapeut, som er ei lovpålagt teneste.

AKTUELLE OMRÅDE FOR UTVIKLING

Vurdere tiltak som rettar seg mot livsstilsrelaterte sjukdommar

Styrkje fokus på nasjonale antirøykjekampanjar.

Styrkje fokus på røykfrie arbeidsplassar.

HELSETILSTAND

Når det gjeld levealder og helse kan ein kort oppsummere at levealderen i Noreg har auka for alle. Statistikken viser også at dei befolkningsgruppene som har lang utdanning og høg inntekt har betre helse enn dei med kortare utdanning og lågere inntekt.

For å kunne seie noko om helsetilstand og levealder i ein befolkning må ein ha eit visst grunnlag for å kunne samanlikne og dra slutningar. Sidan Modalen har så lågt folketal 391 (pr.2.kvartal 2020) finns det lite statistikk som kan hjelpe oss å seie noko om korleis helsetilstanden er i befolkninga. Berre på nokon få utvalde område er tala sin tale så klare at ein kan peike på ein tendens.

Me må difor i stor grad basere folkehelsevurderinga ut ifrå eit større datagrunnlag, til dømes Vestland eller heile landet. I tillegg må me bruke den kunnskapen som finns i organisasjonen og lokalmiljøet om særskilte tilhøve hjå oss som kan påverke folkehelsa i positiv eller negativ retning.

LEVEALDER OG UTDANNING

Forventa levealder er eit omgrep som fortel kor lenge ein forventar at eit barn som er fødd i 2017 vil leve. Forventa levealder i Noreg har auka jamt i

tråd med velferdsutviklinga. I dag er denne 84 år for ei kvinne og 80 år for ein mann. Befolkninga i Vestland har ein levealder som samsvarer med landsgjennomsnittet. Me må difor anta at det er slik i Modalen også.

Eit interessant fenomen er koplinga mellom levealder og utdanningsnivå, for her viser statistikken at dei som har vidaregåande skule eller høgare utdanning i snitt lever 5 år lengre enn dei som berre har grunnskule. Å sikre at alle fullfører vidaregåande skule er difor viktig i eit folkehelseperspektiv.

PSYKISKE SYMPTOM OG LIDINGAR

Statistikken viser snitt av personar i befolkninga som har vore i kontakt med fastlege eller legevakt med psykiske plager ein eller fleire gonger i løpet av eit år. I 2010 låg Modalen langt over lands- og fylkessnittet, men talet har gradvis gått nedover og me ligg no under land og fylke. Det kan vere mange årsaker til denne positive utviklinga, men det er freistande å trekkje inn to faktorar som kan ha verka inn: ?? sjekk statistikken her !

1. Aktivitetstilbodet i kommunen har fått større breidde og mangfald gjennom tilbodet i Bryggeslottet, samt at kommunen har eit aktivt idrettslag. Tilboda har vorte fleire, og det er større sjansje for at det finns ein aktivitet som passar den enkelte.
2. Kommunen har styrka tilgang og kompetanse innan psykisk helse med psykiatrisk sjukepleie og psykolog. Dette gjer at ein kjem tidlegare i dialog, og kan arbeide meir førebyggjande inn mot born og ungdom.

MUSKEL- OG SKJELETTLIDINGAR

Saman med psykiske lidningar står muskel- og skjelettlidingar for storparten av sjukefråværet i det norske arbeidslivet. Her viser tala at Modalen sin befolkning har omtrent same muskel- og skjelettplager som resten av fylket fylket, Modalen 25.1 % og fylket 26,7 % . For Modalen kommune har denne lidinga auka dei siste åra. Det er grunn til å ha fokus også på dette området i folkehelsearbeidet.

TYPE 2-DIABETES

Diabetes 2 er ein sjukdom som i stor grad kan knytast til levevanar. Den ramar i stor grad menneske i vår del av verda. Arv, kosthald og fysisk aktivitet er faktorar som ser ut til å hengje saman med utvikling av sjukdommen. Bruken av diabetes 2-medikament i eit samfunn kan ha samanheng med i kva grad ein klarer å stabilisere blodsukkeret med kosthald om mosjon, og kva praksis legar har med utskriving av slike medikament. Her viser tala at Modalen sin befolkning brukar meir legemiddel mot diabetes enn landet og fylket. Medan 4,2 % av vår befolkning nyttar slike legemiddel, er tal for fylket ca. 2,7 %. *Kjelde:Khs.fhi.no*

I kva grad kan me nytte denne indikatoren til å vurdere helsa i vår befolkning er usikker, men at me i vår del av verda er i ferd med å utvikle levevanar som går utover helsa er grunn til å ta på alvor. Å arbeide for at den enkelte av oss skal gjere rette val når det kjem til kosthald og fysisk aktivitet er vegen å gå. Her har Modalen kommune gjort smarte grep i dei tilbod som er etablert i barnehage og skule. Gjennom mattilbodet til barnehageborn og elevar vert det gjeve sunne og næringsrike måltid til born og ungdom kvar dag. Det same gjeld tilbod om fysisk aktivitet, der både barnehage og skule har fokus på uteaktivitetar i naturen. Gjennom tilboda om kost og aktivitet utviklar born og ungdom gode vanar som dei tek med seg inn i vaksenlivet.

ANTIBIOTIKA

Antibiotika er viktig i den medisinske behandlinga av infeksjonar og har over mange år bidrege til betre folkehelse og økt levealder på verdsbasis. Likevel er det eit paradoks at bruken av antibiotika i vår del av verda i dag er altfor høg. Resultatet er at det utviklar seg resistente bakteriegrupper som er mest uråd å behandle, og som vert ein trussel i framtida. Difor er det viktig å arbeide for å redusere bruken av antibiotika. Modalen har mindre bruk av antibiotika (20,5 %) enn snittet i Vestland fylke (30,2 %) Dette er positivt.

Kjelde: khs.fhi.no

PSYKISK HELSE

Modalen ligg over fylkes gjennomsnittet når det gjeld innbyggjarar som har vore i kontakt med fastlege/legevakt med psykiske plager 1 eller fleire gonger i løpet av eit år. Dette har auka dei siste åra.

Primærhelsetjenesten, brukere (B, inndeling per 1.1.

▼ Endre utvalg av...

Geografi Alder Sykdomsgruppe År Kjønn Måltall

År				2012-21
Geografi	Alder	Sykdomsgruppe	Måltall	
Vestland	0-74 år	Psykiske symptom og lidelser (P01-29 og P70-99)	per 1000	
	15-24 år	Psykiske symptom og lidelser (P01-29 og P70-99)	per 1000	
Modalen	0-74 år	Psykiske symptom og lidelser (P01-29 og P70-99)	per 1000	
	15-24 år	Psykiske symptom og lidelser (P01-29 og P70-99)	per 1000	

Tærefolkning

Livsstilsjukdomar generelt ramar fleire og fleire – også i Modalen.

RESSURSAR I DET VIDARE ARBEIDET

God lokaloversikt over helsetilstand i fråvær av statistikkgrunnlag.

Levealder på line med fylket og landet forøvrig. Bryggjeslottet og eit aktivt idrettslag.

Kommunen har styrka tilgang og kompetanse innan psykisk helse med psykiatrisk sjukepleier og psykolog.

Etablert gode tiltak i barnehage og skule som ivaretek sunt kosthald og aktivitet.

UTFORDRINGAR I DET VIDARE ARBEIDET

Høgare del (4,2 %) av befolkninga i Modalen nyttar legemiddel mot diabetes-2 enn fylket (2,7 %) og landet.

Modalen kommune sine innbyggjarar har fleire muskel- og skjelettlidingar enn fylket og landet.

Modalen ligg over fylkes gjennomsnittet når det gjeld innbyggjarar som har vore i kontakt med fastlege/legevakt med psykiske plager

AKTUELLE OMRÅDE FOR UTVIKLING

Sikre at flest mogleg tar til på og fullfører vidaregåande skule då dette aukar gjennomsnittleg levealder med 5 år.

Oppretthalde satsinga på psykisk helse retta mot barn og unge.

Fokus på muskel- og skjelettlidingar fordi dette saman med psykisk helse er hovudårsakane til sjukefråvær i arbeidslivet